

Človek in kras

1. Vrtača je lahko tudi lokev

Človek na krasu se je učil živeti z vrtačami. Naučil se je, da je to večinoma edini prostor na kamnitem krasu, ki je primeren za kmetijsko obdelavo. Spreminjal jih je v vrtove, njive, vinograde in pašnike. Konkavna, liju podobna oblika vrtače, preprečuje

2				13
---	--	--	--	----

, da bi uničila pridelek. Vrtačo je človek očistil kamenja, da bi pridobil več rdeče zemlje (jero-vice ali terra rosse), jo razširil in obdal s suhim zidom. Lahko pa je dno vrtače utrdil z ilovico in s kamenjem ter tako pridobil nepropustno dno – kal (lokev), ki jo je uporabil za napajanje živine.

Vrtača.
Foto: Slavko Polak.

2. Kamnoseštvo in kraške vasice

Človek se je naučil uporabljati kamen že v kameni dobi. Tako je iz njega izdelal uporabno orodje in orožje. Kamnoseštvo je bilo zato nujna prilagoditev človeka na krasu, ki je začel kamen uporabljati v vsakdanjem življenju. Gradil je kamnite hiše, ki so ga varovale pred burjo, suhe zidove, štirne (vodnjake) in izdeloval uporabne kamnite predmete za vsakodnevno rabo. Ob praznikih pa se je okrepčal s kraškim pršutom, sušenim na burji, in nazdravil s kraškim

	3		1	6		15
--	---	--	---	---	--	----

.

Kamnosek Pavle Gulič, Kopriva.
Foto: Slavko Polak.

3. Kraški ovčarji, lipicanci in istrske pramenke

Ali veste, da imamo na krasu kar tri avtohtone pasemske vrste živali? Istrska pramenka je kraška ovca, prilagojena selitveni paši in dolgi hoji po kamnitih območjih krasa, Istre in Čičarije. Na paši jo je spremljal edini slovenski avtohtoni pasemski pes kraški ovčar ali kraševcevec, v kobilarni Lipica pa lahko najdemo slovensko pasmo konjev – lipicance. Vzrejeni so bili leta 1580 v Habsburški monarhiji. Lipicanec je upodobljen tudi na slovenskem kovancu za

19	20	1			3
----	----	---	--	--	---

 centov.

Kraški ovčar.
Foto: Blaž Vehovar.

4. Cerkniško jezero in ribolov

Presihanje Cerkniškega jezera je za tu živeči ribji zarod velika preizkušnja. Ko jezero presiha, poskrbijo ribiči za ribe, ki zaradi odtekanja vode priplavajo v požiralnike. Pri njihovem reševanju uporabljajo člani ribiške družine Cerknica sak in mrežo, podobno kot v Valvasorjevem času. Mladice avtohtonih rib prenesejo v del jezera s stalno vodo, da lahko preživijo do naslednje ojezeritve. Med avtohtonimi ribami v Cerkniškem jezeru je

				1
--	--	--	--	---

, ki je tudi pustni lik na cerkniškem karnevalu.

Reševanje rib, člani
Ribiške družine Cerknica.
Foto: Magda Peršič.

5. Drevak

Je čoln, ki so ga uporabljali prebivalci v porečju reke sedmerih imen – Ljubljanice. Drevak izdelujejo na Cerkniškem jezeru na tradicionalen način. Izdelan je iz lesa

	3	16		3
--	---	----	--	---

, v dolžino lahko meri od 6 do 12 metrov, v širino pa do 1,10 me-

tra. Drevak se je v preteklosti uporabljal za vsakdanja opravila: za prevoz ljudi, lesa, živine, pridelkov in sena. Danes ga uporabljajo le še na Cerkniškem jezeru: delno za ribolov in v turistične namene. Tradicionalni način izdelave drevaka spada v register nesnovne kulturne dediščine.

Vožnja z drevakom po Cerkniškem jezeru.
Foto: Magda Peršič.

6. Živi fosili med glodalci

Ali ste vedeli, da je navadni sivi polh edina vrsta sesalca, katere znanstveno poimenovanje temelji na primerku z ozemlja današnje Slovenije? Navadni polh je živi fosil, ki živi v listnatih in mešanih gozdovih Slovenije že 50 milijonov let. Že v rimski kuhinji je veljalo polšje meso za specialiteto, med Slovenci pa je bilo pomemben beljakovinski vir v prehrani kmečkega prebivalstva. Na Slovenskem so polhe lovili že stoletja, predvsem zaradi mesa, kože in zdravilne masti. Iz 28 do 32 polšjih kožuhov je sešito pokrivalo valjaste oblike –

18	16		20	1
----	----	--	----	---

, s katero se Slovenci tudi istovetijo. Polh spada med zavarovane živalske vrste v Sloveniji.

Polh.
Foto: Slavko Polak.

7. Visoke kraške planote: zavetišče zaščitene vrste

Visoke kraške planote krasi poračajo gosti jelovi in bukovi gozdovi. Zaradi obsežnosti in ohranjenosti so se v notranjskih gozdovih ohranile vse tri evropske velike zveri: medved, ris in volk. Največji med njimi je rjavi medved. Samec rjavega medveda lahko doseže do 400 kilogramov in starost 35 let. V Sloveniji živi še okoli 400 do 500 medvedov. Poleg medveda lahko najdemo v Sloveniji tudi evrazijsko vrsto risa. Ris je podoben mački na visokih nogah, ki ima na konici uhljev čopke dlak. Volk spada v skupino psov in tehta okrog 40 kilogramov.

Po ocenah naj bi bilo v Sloveniji od 70 do 100 volkov. Vse tri vrste so na rdečem seznamu

				3	6	13
--	--	--	--	---	---	----

 vrst v Sloveniji.

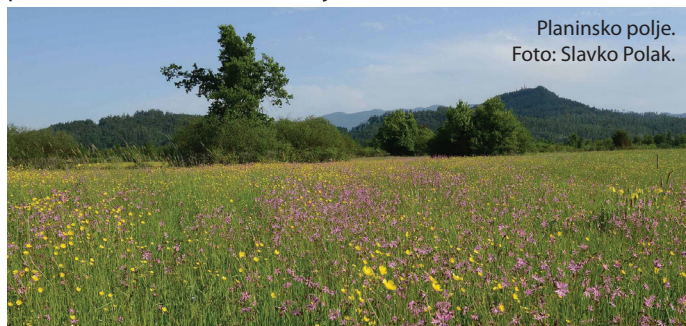
Volk.
Foto: Slavko Polak.

8. Območje Natura 2000

Natura 2000 je omrežje v Evropi, ki predstavlja območje varstva

6	1		1	20	6	3
---	---	--	---	----	---	---

 dediščine. Njegov glavni cilj je zaščititi in ohraniti biotsko raznolikost za prihodnje rodove. Z omrežjem Natura 2000 želimo ohraniti živalske in rastlinske vrste, ki so tipične, redke ali ogrožene. Tako osveščamo posameznike o pravilni uporabi območij, ki bodo vplivala na trajnostni razvoj Slovenije. Klasični kras je izjemno pester in ohranjen ter je kot tak skoraj v celoti zajet v evropsko omrežje posebnih varstvenih območij, Natura 2000.

Planinsko polje.
Foto: Slavko Polak.

Viri:

Čuk, A., Peršič, M., 2015 (ur.). Muzej krasa = Karst Museum: vodnik stalne razstave. Zavod Znanje Postojna, OE Notranjski muzej Postojna.

KONČNO GESLO:

18	1
----	---

19	1
----	---

2	13
---	----

Z	6	1	16
---	---	---	----

2	13
---	----

20	1	15
----	---	----

Z	1	18	3	16
---	---	----	---	----

,

o svetlo šumečih topolih,
o kraškem soncu
v hladnem septembru,
o belih ajdovih dolih.

Ime in priimek

Ime OŠ

Naslov OŠ ali domači naslov

Rešitev oddaj v svoji knjižnici ali jo pošlji na naslov:

MKL, Pionirska – center za mladinsko književnost in knjižničarstvo,
Kersnikova 2, 1000 Ljubljana
»Za MEGA kviz«

